

TARTU ÜLIKOOLI EETIKAKESKUS 2018. AASTA ARUANNE

Detsember 2018

Sisukord

I ÜLEVAADE	3
II TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS	4
Rahastuse saanud teadus- ja arendustöö grandid	4
Võidetud hanked	7
Esitatud taotlused	8
Individuaalsed grandid	8
Rahvusvahelised teaduskonverentsid	9
Teaduslikud artiklid ja kogumikud	9
Ettekanded konverentsidel ja töötubades	10
Osalemine töökohtumistel	13
III. ÕPPETEGEVUS	14
Kaitstud magistri- ja bakalaureusetööd	14
Kirjutamisel olevad doktori- ja magistritööd	14
Kursused	15
Interdistsiplinaarne õppetöö doktorantidele	15
Ülevaade eetikast puudutavatest kursustest Tartu Ülikoolis	15
Täiendõpe	16
Raamatukogu ja kirjanduse komplekteerimine	19
IV. ÜHISKONNALE SUUNATUD TEGEVUS	20
Koostööprojektid	20
Ühiskonnale suunatud konverentsid	26
Eetikakollokviumid ja -kohvikud	27
Raamatud	30
Meedia	32
Eetikaveeb	33
V. TÖÖTAJAD	35

I ÜLEVAADE

Tartu Ülikooli eetikakeskus asutati 1. juunil 2001 interdistsiplinaarse üksusena Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna juurde. Tartu Ülikooli eetikakeskus tegutseb uue statuudi alusel alates 1. jaanuarist 2009 konsortsiumina, kuhu algselt kuulus kaheksa teaduskonda. Pärast teaduskondade ühendamist valdkondadeks on konsortsiumisse haaratud kõik neli valdkonda: humanitaarteaduste ja kunstide valdkond, sotsiaalteaduste valdkond, meditsiiniteaduste valdkond ning loodus- ja täppisteaduste valdkond.

Konsortsiumi nõukogu koosseis on järgmine: eksperimentaalpsühholoogia professor Jüri Allik, kirikuloo professor Riho Altnurme, tervishoiukorralduse professor Raul-Allan Kiivet, etnoloogia dotsent Ene Kõresaar, õiguse ajaloo professor Marju Luts-Sootak, rakubioloogia professor Toivo Maimets, majanduspoliitika professor Jüri Sepp, spordifüsioloogia professor Vahur Ööpik ja filosoofia doktorant Kristi Lõuk.

Nõukogu esimees on professor Toivo Maimets.

Eetikakeskuse juhataja on professor Margit Sutrop.

Keskuse ülesanneteks on:

- organiseerida interdistsiplinaarset uurimistööd teadust ja ühiskonda puudutavates eetikaküsimustes;
- suunata Eesti ühiskonda reflekteerima normide, väärtuste ja õigluse küsimuste üle, korraldades avalikke loenguid, kohtumisi, seminare, diskussioone;
- koordineerida ja parandada eetika õpetamist ülikoolis, valmistada trükiks ette eetika õpikuid ja oluliste eetikaalaste tekstide kogumikke;
- arendada kontakte teiste eetikakeskustega ja organiseerida külalisesinejate kutsumist teistest ülikoolidest kodu- ja välismaal.

Eetikakeskus näeb oma ülesandena samuti eetika õpetamise korraldamist nii Tartu Ülikoolis kui väljaspool. Soovime kaasa aidata eetika õpetamisele gümnaasiumides. Eetikakeskus osaleb mitmetes rahvusvahelistes teaduslikes uurimisprojektides. Keskuse raamatukogus on rikkalik valik filosoofia- ja eetikaalast kirjandust, mis on kättesaadav nii teadlastele, üliõpilastele kui ka kõigile teistele huvilistele.

II TEADUS- JA ARENDUSTE GEVUS

Rahastuse saanud teadus- ja arendustöö grandid

1) Horisont 2020 projekt PRO-RES (PROMoting integrity in the use of RESearch results in evidence based policy: a focus on non-medical research)

PRO-RES projekti üldine eesmärk on ehitada üles teaduseetika ja hea teaduse raamistik, mis oleks kavandatud koostöös kõikide relevantsete sidusgruppidega, nende jaoks vastuvõetav ja kooskõlas Oviedo konventsiooni ja Helsingi deklaratsiooniga.

PRO-RES kavatseb kasutada varasemaid põhimõtete sõnastusi, mida on toetanud Euroopa Liit ja muud rahvuslikud ja rahvusvahelised organisatsioonid. Projekt loob seoseid põhimõtete olemasolevate sõnastustega, kuid samal ajal selleks, et olla püsiv ja jätkusuutlik, peab tulemus olema ka piisavalt paindlik, et suuta rahuldada ka oodatavaid tulevase vajadusi. Vastavalt on raamistik kavandatud mitmetasandilisena, alustades lihtsast sissejuhatavast „aluspõhimõtete“ tasemest, jätkates rohkem tausta ning selgitusi esitatavate tasemetega ning lõpetades otsuste langetamise keerukamate abivahenditega hilisematel etappidel. Selline ülesehitus tagab, et algus ei tekita teaduseetika ja hea teaduse nõuete arusaamise raskuste ees hirmu, kuid samal ajal uuritakse täies mahus põhimõtete selgitavaid põhjendusi.

Projekti kestvus: 2018–2020.

Koordinaator: European Science Foundation. Lisaks TÜ eetikakeskusele osaleb projektis ka tarkvaratehnika professor Dietmar Pfahl (Loodus- ja täppisteaduste valdkond, arvutiteaduste instituut).

Summa: 162 250 EUR.

2) Horisont 2020 projekt „ACCOMPLISSH – Accelerate CO-creation by setting up a Multi-actor Platform for Impact from Social Sciences and Humanities“

Projekti eesmärgiks on välja selgitada probleemid ja takistused, mis piiravad sotsiaal- ja humanitaarteadustes tehtava uurimistöö jõudmist väljapoole akadeemiat. Eetikakeskus juhib koos Göttingeni ülikooliga eneseanalüüsi ja eetika töopaketti.

Kestus: märts 2016 – veebruar 2019.

Koordinaator: University of Groningen, Holland.

Kogusumma: 110 714 EUR.

3) Horisont 2020 projekt „PRINTEGER: Promoting Integrity as an Integral Dimension of Excellence in Research“

2018. aasta suvel lõppes Horizon2020 projekt PRINTEGER (Promoting Integrity as an Integral Dimension of Excellence in Research), mille tulemused valiti SiS.neti (Network of National Contact Points for Science with and for Society in Horizon 2020) edulugude hulka. Professor Margit Sutrop on projekti lõppjärel dusi käsitleva artikli üks autor.

Forsberg, Ellen Marie; Anthun, Frank O; Bailey, Sharon; Birchley, Giles; Bout, Henriette; Casonato, Carlo; González Fuster, Gloria; Heinrichs, Bert; Horbach, Serge; Skjæggestad

Jacobsen, Ingrid; Janssen, Jacques; Kaiser, Matthias; Lerouge, Inge; van der Meulen, Barend; de Rijcke, Sarah; Saretzki, Thomas; Sutrop, Margit; Tazewell, Marta; Varantola, Krista; Vie, Knut Jørgen ... Zöllner, Mira (2018), "Working with research integrity – guidance for research performing organisations: The Bonn PRINTEGER Statement", Science and Engineering Ethics, Volume 24, Issue 4, pp 1023–1034.

Tartu Ülikooli eetikakeskus juhis analüüsi töopaketti, kus uuriti multidistsiplinaarselt, mis on hea teadus (ingl k integrity) ja viis selle raames läbi normatiivse analüüsi. Tööpaketi tegeleti mõistelise selgitamise, juriidilise ja kriminoloogilise analüüsiga ning uuriti, mil määral on teaduse usaldusväärsus organisatsiooni vastutus. Lisaks analüüsiti Eesti väärkäitumise kaasuseid, viidi läbi fookusgrupe ja koostati soovitusel poliitikakujundajatele.

Kestus: september 2015 – august 2018.

Koordinaator: Stichting Katholieke Universiteit Nijmegen, Holland.

Kogusumma: 166 250 EUR.

4) **TÜ eetikakeskus töötas välja üleülikoolilise doktoriõppe valikaine „Hea teadus: raamnõuded, väärtused ja tegevuspõhimõtted“** (HVFI.01.002, 6 EAP). Kursus läks käima 2018. aasta sügissemestril eesti keeles, inglise keeles toimub kursus 2019. a kevadsemestril.

Kursuse ettevalmistamise jaoks tehti kindlaks hea teaduse teemaplokid, mis on noorteadlastele olulised, ja kaasati õppejõududena kõigi nelja valdkonna eksperte. Interdistsiplinaarne kursus põhineb videoloengutel ja seminaridel, kus doktorandid saavad arutada just nende teadustöös ette tulnud eetilisi ja juriidilisi küsimusi.

Kursuse õppejõudude koostatud ekspertteadmistest kogutakse lisandusi veebipõhisele juhendmaterjalide kogule.

Kursuse õppejõud: **Margit Sutrop (vastutav), Jüri Allik, Halliki Harro-Loit, Ruth Kalda, Aleksei Kelli, Tiina Ann Kirss, Urmas Kõljalg, Marju Lauristin, Endla Lõhkivi, Toivo Maimets, Maria Murumaa-Mengel, Lilian Neerut, Aive Pevkur, Veljo Runnel, Olga Schihalejev, Tobias Schulte in den Baeumen, Andra Siibak, Mari Ann Simovart, Andres Soosaar, Urmas Sutrop, Kadri Tamme, Tiiu Tarkpea.**

Teemad:

1. Mis on teadus? Teadusliku maailmamõistmise eripära. Erinevad teadusdistsipliinid ja – kultuurid, interdistsiplinaarsus.
2. Eetika teaduses ja teadlase eetika. Mis on hea teadus?
3. Teadustöö kavandamise, läbiviimise ja tulemuste rakendamise seotud eetilised küsimused.
4. Teadusandmete töötlemine ja isikuandmete kaitse.
5. Avatud teadus, teaduse avaandmed ja FAIR andmed.
6. Intellektuaalomand, autorsus ja publitseerimine.
7. Lojaalsus, huvide konfliktid ja teadlase eri rollid.
8. Hea teadustava ja väärkäitumine teaduses.

Summa: 37 000 EUR.

5) **Tartu Ülikooli arengufondi toetus valdkondade vahelisele projektile „Teaduseetika juhendmaterjalide koostamine ja hea teadustava loomine“ jätkuprojekt.** Projekti eesmärgiks

on välja töötada teaduseetika alased juhendmaterjalid ja teadustöö hea tava ning protseduurid selle juurutamiseks ning rikkumiste menetlemiseks Tartu Ülikoolis.

Juhendmaterjalid on veebipõhised ning neid hakatakse jooksvalt täiendada. Praegu kaardistab TÜ eetikakeskus Tartu Ülikooli olukorda ja sellega seoses on arutatud TÜ andmekaitse spetsialisti Irmen Noormaaga teadusandmete käitlemise teemat ja TÜ õigusnõuniku Aliis Liiniga huvide konflikti teemat.

Tartu Ülikooli väljakutsed hea teaduse alal on teadusandmete hoiustamise, käitlemise ja isikustatud andmete kaitse jaoks vajalike normide ühtlustamine (andmete haldamise küsimuses põrkuvad privaatsuse ja autonoomia väärtused avatud teaduse ideaali ja andmete pikaajalise säilitamise nõudega; teisalt vajab isikuandmete turvaline kaitse tehnilise pädevuse ja taristu ning juriidilise pädevuse ühendamist) ning teadusliku väärkäitumise kahtluste menetlemissüsteemi võimaldamine

Projekti juht: prof Margit Sutrop.

Kestus: 2017–2019.

Summa: 30 000 EUR.

6) Rahastuse sai Erasmus+ (Key Action 2: Cooperation for innovation and the exchange of good practices, Knowledge Alliances) projekt „Advanced Training on Healthcare Innovation Knowledge Alliance”

IKT süsteemidel põhinev uudse tervishoiusüsteemi areng nõuab suuremat koostööd tervishoiutöötajate ja patsientide ning tehnoloogiaekspertide vahel, et tuvastada andmed ja informatsioon, mis on väärtuslikud tervishoiuteenuste pakkumisel ning jätta välja info, mis on kahjulik, ebakorrekne, sertifitseerimata, testimata või mis võib olla takistuseks patsiendile oma tervisega seotud otsuste tegemisel ning fundamentaalsete inimõiguste kaitsel. Hetkel valitseb puudus tehnoloogiaekspertidest ja inseneridest, kes tunnevad tervishoiuteenuste spetsiifilisi eetilisi mõjusid. Samal ajal on tervishoiukorraldajad tõrksad muutuste osas, mida tehnoloogia kaasamine kaasa toob.

Projekti partnerid tajuvad selles olukorras, et meditsiinivaldkonna IKT ettevõtted ja tuleviku tööandjad peavad kasvatama tehnoloogilisi oskusi ja eetilist kompetentsi, et digitaalne tervishoiu innovatsioon rakenduks humanistlikul viisil. Nende vajaduste adresseerimiseks loob ATHIKA võimalused innovaatiliseks väljaõppeks, mille eesmärk on kasvatada IKT innovatsiooni ja ettevõtmiste edukat rakendumist Euroopa tervishoiuvaldkonnas.

ATHIKA loob koolitusprogrammi, kuhu kaasatakse akadeemilised ringkonnad, rahvatervise üksused, väikesed ja keskmised ettevõtted, start-up'id, ettevõtjad ja ärikonsultandid. Partnerite mitmekesisus tagab tervikliku nägemuse tervishoiusektorist ja võimaldab tuvastada kõige pakilisemad väljakutsed. Partnerid juhendavad tudengeid nende väljaõppe jooksul. Koostöösse on kaasatud erineva taustaga tudengid eri kõrgkoolidest, töötamaks välja uudeid tehnikaid ja eetilistele nõuetele vastavaid lahendusi. ATHIKA seob omavahel väljaõppe võistluslike tegevustega vastavates töötubades ja sümposiumidel, kus vahetatakse projekti tulemusi, teadmisi ja õppetunde, mida partnerid, tudengid ja teised tervishoiuvaldkonna sidusrühmad üle Euroopa omandanud on.

Projekti periood: 2019–2021

Projektijuht: Ramon Llulli Ülikool (Hispaania), lisaks TÜ eetikakeskusele (Kadri Simm, Margit Sutrop) osaleb Eestist projektist veel Technopolis Group.

Kogusumma: 76 580 EUR

7) **Personaalne uurimistoetus (PUT) „Praktiline metaetika“**

Projekti eesmärk on arendada uus metodoloogiline lähenemine metaetikas, mida nimetan „praktiliseks metaetikaks“. Eetika olemust ja eetilist otsustust puudutavate traditsiooniliste filosoofiliste küsimuste vastamisel peaksime tähele panema sellist tõendikogumit, mida nimetan „moraaliotsustuse eetikaks“. Selle all mõeldakse ideede kogumit selle kohta, kuidas on kohustuslik, keelatud, lubatud või mõistlik käituda siis, kui tegeldakse eetilise aruteluga nii oma kui teiste inimeste tegude üle, kas kahekõnes või ka üksinda. Metaeetilisi küsimusi (nt „Kas moraalsed teod on objektiivsed?“) saab siis uurida selle metodoloogilise printsiibi valguses: moraaliotsustuse metaetika peab olema kooskõlas moraaliotsustuse eetikaga. Projekt koosneb kahest komplementaarsest osast: 1) moraaliotsustuse eetika mitme külje detailne analüüs; 2) viimase alusel erinevate metaetika teooriate kriitiline ringvaade ja võrdlus.

Teema juht: dr Francesco Orsi.

Kestus: 2017–2020.

Summa: 46 200 EUR.

8) **Institutsionaalne uurimistoetus (IUT) „Lahkarvamuste filosoofiline analüüs“**

Projekt uurib lahkarvamusi, mis kerkivad esile filosoofias (nt loogikas, ontoloogias), teaduses, eetikas ning tavaelus. Eesmärk on uurida lahkarvamuste loomust, hinnata eeldatavalt ebafunktsionaalsete lahkarvamuste olemasolust tulenevaid järeltulekuid vastava valdkonna objektiivsuse jaoks ja arendada välja strateegiaid lahkarvamustega toimetulekuks. Projekt kasutab ära TÜ filosoofiaosakonna mitmekülget pädevust, lähenedes lahkarvamustele kontseptuaalsest, metafüüsilisest ning praktilisest vaatepunktist, eesmärgiga luua lahkarvamuste integreeritud käsitlus. Projekti tulemuseks on

(1) mõisteline selgus lahkarvamuse erinevate tüüpide osas ja heuristikad lahkarvamuse tüübi määramiseks,

(2) eeldatavalt ebafunktsionaalsetest lahkarvamustest tulenevate metafüüsiliste järeltulekute selgitus ning nende tulemustest lähtuvalt

(3) põhjendatud ettekujutus selle kohta, kuidas on kõige otstarbekam lahendada mõningaid elulisi lahkarvamusi.

Teema juht: prof Margit Sutrop.

Kestus: 2014–2019.

Summa: 2018: 124 500 EUR.

Võidetud hanked

Haridus- ja teadusministeerium korraldab lihthanke teemal „**Väärtuste ja vastutuse eksperdirühma juhtimise teenus**“. TÜ eetikakeskusega sõlmis HTM lepingu pikaajalise arenguraamistiku (2021-2035) väljatöötamiseks väärtuste ja vastutuse teemavaldkonnas.

Tartu Ülikooli eetikakeskus osaleb Haridus ja Teadusstrateegia 2021-2035 koostamises ning juhib „Väärtuste ja vastutuse“ ekspertrühma. 2018. aastal on moodustatud ekspertrühma juhtgrupp, mille töös osaleb eksperte kõigest neljast ministeeriumi strateegiavaldkonnast (haridus, noorsootöö, teadus ja keelepoliitika): Triin Vihalemm, Äli Leijen, Margus Pedaste, Martin Ehala, Toivo Maimets, Martti Martinson, Heli Mattisen, Katrin Poom-Valickis, Indrek Lillemägi ja Toomas Kruusimägi. Ekspertrühma juhib professor Margit Sutrop. Ekspertrühm on 2018. aastal kohtunud 6 töökoosolekuks, millest kolm on olnud avalikud arutelud visioonipaberi probleemistiku kaardistamiseks (hariduse teemaline diagnostikapäev 01.10.18 Tartus ja ühiskonna väärtuste teemaline diagnostikapäev 15.10.18 Tartus) ning esialgse visioonipaberi tutvustamiseks (ekspertühmade ühisseminar 30.10.18 Tallinnas). Juhtrühma ja ekspertgrupi senise töö tulemusel valminud esialgne väärtuste ja vastutuse ekspertrühma visioonipaber ja selle taustamaterjal. „Väärtuste ja vastutuse ekspertrühma“ esialgse visioonipaberi avalik tutvustamine toimus 6.-7. detsembril toimunud 11. väärtuskasvatuse konverentsil Tartus. Visioonipaberi koostamine ja tagasiside kogumine sidus- ja sihtgruppidele jätkub 4. märtsini 2019.

Teised ekspertgrupid: „Heaolu ja sidusus“ (juht prof Marju Lauristin) ja „Konkurentsivõime“ (juht prof Raul Eamets)

Hankelepingu periood: 21.08.2018–04.03.2019

Hanke maksumus: 16 000 EUR

Esitatud taotlused

1) Horisont 2020 projektitaotlus „Supporting Research Integrity and Ethics Teaching Innovation (SENSAI)“

Juhtiv partner: TÜ eetikakeskus

Koondsumma: 390 000 EUR

Projekti ei rahastatud.

2) Horisont 2020 projektitaotlus „Natural Immersive environments for digital Collaborative creEative places (NICE)“

Koordineeriv partner: Signosis Sprl

Koondsumma: 110 700 EUR

Individaalsed grandid

1) Kadri Simm, ERASMUS teadlaskülastus Birminghami ning Warwicki Ülikoolides 15.–19. jaanuar 2018

2) Triin Paaver, ERASMUS+ töötaja koolitus “University of Porto international human resources management week”, 18.–22. juuni 2018, Porto Ülikool, Portugal

Rahvusvahelised teaduskonverentsid

7. juunil 2018 toimus rahvusvaheline seminar „**Isikuandmed – miks ja kelle eest neid kaitsma peab? ELi andmekaitser reformi põhjused ja järelmid**“ (inglisekeelne pealkiri „Why and from whom do we need to protect personal data? The causes and consequences of the EU data protection reform“). Seminaril pidasid ettekanded Euroopa Teadusnõukogu nõustaja **Tobias Schulte in den Baumen**, Euroopa Parlamendi liikmena andmekaitse direktiivi raportöörina tegutsenud **prof Marju Lauristin** ja TÜ eetikakeskuse juhataja **prof Margit Sutrop**. Seminari teemadering oli mitmekesine. Vastuseid otsiti nii filosoofilistele (miks andmekaitse on ausa teaduse osa; millised eetilised põhimõtted olid GDPRi loomise aluseks, jne) kui ka praktilistele ning juriidilistele küsimustele (milline on korrektne viis informeeritud nõusoleku saamiseks, jne).

Seminari korraldas Tartu Ülikooli eetikakeskus. Seminari toimumist toetas Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond (Tartu Ülikooli ASTRA projekt PER ASPERA) ja Tartu Ülikooli arengufond. Seminar toimus Euroopa Komisjoni projekti PRINTEGER (Promoting Integrity as an Integral Dimension of Excellence in Research) raames, mida toetas Euroopa Liidu Horisont 2020 uurimis- ja innovatsiooniprogramm grandilepingu nr 665926 alusel.

2. oktoobril 2018 toimus XXII Avatud Ühiskonna Foorum, mille teemaks oli tänavu „**Euroopa võlakriisi pikk vari: ühiskondlikud pinged ja majanduse taastumine**“. Foorum toimus Nordic Hotel Forumis. Peaesinejateks olid **Heather Grabbe**, Avatud Ühiskonna Fondide võrgustiku Euroopa Poliitika Instituudi (Open Society European Policy Institute) direktor ja endine Euroopa Komisjoni volinik ning Soome majandusminister **Olli Rehn**, kes tänavu kevadest juhib Soome Keskpanka. Foorumi esimeses pooles analüüsisid Grabbe ja Rehn Euroopa sotsiaalmajanduslikku olukorda, ühiskondlikke pingeid, väljapääsu pikaleveninud finantskriisist ning eesseisvaid poliitilisi valikuid.

Foorumi teise osa juhatas sisse mõttekoja Praxis juhatuse esimees **Tarmo Jüristo**, kes peegeldas Grabbe ja Rehni räägitut Eesti ühiskonda. Lühikesele sissejuhatusele järgnes arutelupaneel, kus lisaks Jüristole esinesid Tartu Ülikooli eetikakeskuse asutaja ja juhataja, **professor Margit Sutrop**; Tallinna Ülikooli dotsent, politoloog **Mari-Liis Jakobson** ning kommunikatsiooniettevõtte META Advisory Group partner ja strateegiline nõustaja **Andreas Kaju**. Mõlemat arutelu juhtis Eesti Rahvusringhäälingu ajakirjanik, 2012–2018 Brüsseli korrespondendiks olnud **Johannes Tralla**.

Foorumit korraldasid koostöös Tartu Ülikooli eetikakeskus ja Avatud Eesti Fond.

Teaduslikud artiklid ja kogumikud

Eigi, Jaana; Velbaum, Katrin; Lõhkivi, Endla; Simm, Kadri; Kokkov, Kristin (2018). Supervision, mentorship and peer networks: how Estonian early career researchers get (or fail to get) support. *Roars Transactions (RT). A Journal on Research Policy and Evaluation*, 6 (1), 1–16.

Orsi, Francesco (2018). Ethical non-naturalism and the guise of the good. *Topoi*, 37 (4), 581–590.10.1007/s11245-017-9455-y.

Orsi, Francesco (2018). Normative judgment and rational requirements: A reply to Ridge. *Analytic Philosophy*, 59 (2), 281–290.10.1111/phil.12127.

Orsi, Francesco (2018). Mill and Sexual Reform. *Think*, 17(50), 101–112.10.1017/S147717561800026X.

Simm, Kadri (2018). Can Theories of Global Justice Be Useful in Humanitarian Response? *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, 27, 2, 261–270.10.1017/S0963180117000597.

Simm, Kadri (2018). Bioetika: Ühe interdistsiplinaarse valdkonna lugu. *Akadeemia*, 4, 703–725.

Simm, Kadri (Koostaja) (2018). *Bioetika võtmetekstid. Antoloogia*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Forsberg, Ellen-Marie; Anthun, Frank O; Bailey, Sharon; Birchley, Giles; Bout, Henriette; Casonato, Carlo; González Fuster, Gloria; Heinrichs, Bert; Horbach, Serge; Skjæggestad Jacobsen, Ingrid; Janssen, Jacques; Kaiser, Matthias; Lerouge, Inge; van der Meulen, Barend; de Rijcke, Sarah; Saretzki, Thomas; Sutrop, Margit; Tazewell, Marta; Varantola, Krista; Vie, Knut Jørgen ... Zöllner, Mira (2018). Working with research integrity - guidance for research performing organisations: The Bonn PRINTEGER Statement. *Science and Engineering Ethics*, 1–12.10.1007/s11948-018-0034-4

Volt, M. (2018). Phil Jackson: ühe edurikka treeneri omakasupüüdmatu ja hooliv korvpallifilosoofia. *Akadeemia*, nr 12, lk 2228–2252.

Ettekanded konverentsidel ja töötubades

Eigi, Jaana (2018). *Objectivity, participation, democracy: bringing together Helen Longino's ideas about objectivity and analyses of democratic participatory practices*. „Democratisation of science – epistemological issues and new perspectives: closing international workshop“. Universite Jean Moulin Lyon III. May 28–30, 2018, Lyon.

Eigi, Jaana (2018). *Philosophy of science and inductive risk*. EENPS 2018 (East European Network for Philosophy of Science conference 2018). Department of Logic and Methodology of Science, Comenius University in Bratislava. June 20–22, 2018, Bratislava.

Eigi, Jaana; Velbaum, Katrin; Lõhkivi, Endla; Talpsepp-Randla, Edit; Kokkov, Kristin (2018). *Misunderstandings and epistemic misjudgements in an interdisciplinary field and how researchers live with them*. SPSP 2018 (The 7th biennial conference of the Society for Philosophy of Science in Practice). Ghent University. June 30 – July 2, 2018, Ghent (part of the symposium organised by Jaana Eigi and Endla Lõhkivi).

Eigi, Jaana; Velbaum, Katrin; Lõhkivi, Endla; Talpsepp-Randla, Edit (2018). *Plurality of self-perceptions among interdisciplinary researchers and its implications for taxonomies of interdisciplinarity*. International workshop “How to evaluate interdisciplinary research? Conceptual, methodological and empirical challenges”. Institute of Philosophy and Semiotics, University of Tartu. September 29, 2018, Tartu.

Eigi, Jaana. *Inductive risk and philosophy of science*. Eesti filosoofia aastakonverents: Filosoofia kasu ja kasutus. Tallinna Ülikool. Tallinnas, 5-6. oktoobril 2018.

Lõuk, Kristi. Osalemine Teadlaste Ööl 2018. Jõhvi Gümnaasium kaks tundi teemal „Teaduseetika lähtekohad”. Noortele sai tutvustatud hea teaduse põhiväärtusi ning üheskoos arutatud teaduseetika dilemmade üle. 27. septembril 2018.

Meriste, Heidy. „Süü- ja häbitunde seosest Jaan Krossi „Kajalugudes”, Tippkeskuse aastakonverents Rakveres, 27.–28. aprill 2018.

Nummert, Mari-Liis. Töötuba „Rändelood - praktiline viis, kuidas rääkida õpilastega rändest” Haridusuuenduskeskuse konverentsil „Õpime mängult, päriselt!”, Pärnus, 9. mail 2018.

Nummert, Mari-Liis. Töötuba „Õpetaja kutse-eeetika: dilemmad ja väljakutsed” SA Innove ja Haridus- ja Teadusministeeriumi programm „Hariduse tulevikutegijad“, Tartus, 13. mail 2018.

Nummert, Mari-Liis. Töötuba „Rändelood – õppematerjal koolidele” Kiusamisvaba Kooli suvekoolis, Viljandis, 22. augustil 2018.

Simm, Kadri. *Truth-telling in medical practice*. Nordic-Baltic Network for Philosophy of Medicine and Health Care annual conference. Aarhus, Denmark, 11-12. juuni 2018.

Simm, Kadri. *Ethical dilemmas in humanitarian medicine: how best to prepare?* European Society for Philosophy of Medicine and Healthcare (ESPMH) annual conference. Lissabon. 23.–25. august 2018.

Simm, Kadri. Praktilise filosoofia võimalused ja karid – bioetika ning eetikakomiteede näide. Eesti Filosoofia Aastakonverents, Tallinn, 5.–6. oktoober 2018.

Sutrop, Margit. Kutsutud ettekanne „*Changing ethical frameworks: bridging liberal and communitarian bioethics*”, Münsteri ülikooli filosoofia kollokviumis. Münster, 15. jaanuar 2018.

Sutrop, Margit. „*How to engage the whole research community in promoting research integrity: Estonian experience*“, rahvusvaheline konverents “Why research integrity matters to you” Bonnis, 5. veebruaril 2018.

Sutrop, Margit. *Policy brief for science policy makers and research managers*. PRINTEGER final meeting Brüsselis, 5. juunil 2018.

Sutrop, Margit. *Research Integrity and the protection of privacy and personal data*. Rahvusvaheline seminar „Isikuandmed – miks ja kelle eest neid kaitsma peab? ELi andmekaitse reformi põhjused ja järelmid“, Tartus, 7. juunil 2018.

Sutrop, Margit. *Why future doctors should read literature*, European Society for Philosophy of Medicine and Healthcare (ESPMH) annual conference, Lissabonis, 25. august 2018.

Sutrop, Margit. Muuseumid ja eetika. Plenaarettekanne ettekandepäeval Tartu Linnamuuseumis. „Muuseum ja eetika: kus on piirid?“ Tartus, 26. oktoobril 2018.

Sutrop, Margit. „Kelle vastutus on eesti keele säilimine rände ja hargmaisuse ajastul?“ Keelefoorumil Tallinnas, 5. novembril 2018.

Sutrop, Margit. „Haridus ja õnnelik elu“. Plenaarettekanne konverentsil Terve Elu Kompass 2018. Tallinnas, 16. novembril 2018.

Sutrop, Margit. Eesti hea teadustava ja inimuuringute eetika põhiprintsiibid. TÜ Kliinikumi bio- ja siirdemeditsiini instituudi koolitusseminar. Tartus, 24. oktoobril 2018.

Sutrop, Margit. Haridusvisioon „Väärtused ja vastutus“, Haridus- ja Teadusministeeriumi juhtkomisjoni seminar Tallinnas, 16. novembril 2018.

Sutrop, Margit. „Kuidas haridus meid õnnelikuks teeb?“ Ettekanne konverentsil „Eesti 2035: väärtuspõhine vaade haridusele“, 7. detsembril 2018.

Volberg, Mats. „Filosoofia kasu ja kasutus kohtuotsustes: Ameerika Ülemkohus ja Eesti Riigikohus“. Eesti filosoofia aastakonverents 2018 „Filosoofia kasu ja kasutus“. Tallinna Ülikool, 5.–6. oktoobril 2018.

Volt, Marek. „Kuidas määratleda esteetilist ...?“. XIX Semiootika sügiskool „Meedium ongi sõnum“, Taevaskoja puhkekeskus, 3.–4. novembril 2018.

Osalemise töökohtumistel

Aeg ja koht	Kohtumise tüüp	Projekti nimi	Osaleja/esindaja keskuse poolt
5.–7.02.2018	European Conference on Research Integrity, Consensus Conference, Tools testing, Bonn	Printeger	Margit Sutrop, Kristi Lõuk, Katrin Velbaum, Marten Juurik
4.–11.02.2018	Multicultural and values-based school practises in Scotland, Edinburgh & Glasgow	Establishing multicultural schools network, British Council	Mari-Liis Nummert, Nele Punnar
14.03.2018	Steering Committee meeting Amsterdamis	Accomplish	Kristi Lõuk
14.–15.05.2018	3rd dialogue platform core meeting Newcastle'is	Accomplish	Margit Sutrop
22.–23.05.2018	Kick-off meeting Brüsselis	PRO-RES	Margit Sutrop, Dietmar Pfahl
04.–05.06.2018	Final dissemination workshop Brüsselis	Printeger	Margit Sutrop
18.09.2018	Steering Committee meeting Kopenhaagenis	Accomplish	Kristi Lõuk

III. ÕPPETEGEVUS

Kaitstud magistri- ja bakalaureusetööd

Magistritööd

Sergei Sazonov, *cum laude* „On Separation of State from Taxes“, juhendajad **Mats Volberg** ja Helen Eenmaa-Dimitrieva.

Kyle Nathaneal York, *cum laude* „A Defense of the Existence of Emotions in Birds“, juhendajad Vivian Puusepp ja **Francesco Orsi**.

Anastasiia Babash, „Feminist Perspectives on Cybersex“, juhendaja **Francesco Orsi**.

Märt Hallasoo, „Neoliberalism majanduseliidi võimu kindlustava ideoloogiana“, juhendaja **Mats Volberg**.

Aurimas Mikšys, „Euthanasia as a Way of Experiencing a Good Death“, juhendaja **Kadri Simm**.
Luis Roberto Vera Cariño „Philosophical Alternatives to Populism“, juhendaja **Siobhan Kattago**.
Pablo Miguel Veyrat Cendoya, „Two Problems Surrounding the Universality of Human Rights“ juhendaja **Siobhan Kattago**.

Bakalaureusetööd

Daria Dreilikh, „F. M. Christensen’s Critique of „Sexual Harassment““, juhendaja **Marek Volt**.

Egle Erik, „How the Virtue of Compassion Requires Us to Be Vegan“, juhendaja **Heidy Meriste**.

Ingrid Suuder, „Moraalne parendamine: tehisintellekti ja neuroloogilise sekkumise võrdlus“, juhendaja **Kadri Simm**.

Kirjutamisel olevad doktori- ja magistritööd

Dokoritööd

1. **Külli Keerus** „The Problem of Moral Status in Bioethics and Environmental Ethics“, juhendajad prof Margit Sutrop ja prof Olli Loukola (Helsingi Ülikool).

2. **Kristel Toom** „John Rawlsi rahvusvahelise jaotava õigluse teooria kriitiline analüüs“, juhendaja prof Margit Sutrop.

3. **Martin Tiidelepp** „Usaldus ja eetiline juhtimine koolis“, juhendajad prof Maaja Vadi ja prof Margit Sutrop.

4. **Kristi Lõuk** „Teadlase kohustusest informeerida uuritavaid“, juhendaja prof Margit Sutrop.

5. **Katrin Laas-Mikko** „Moral Reasoning in Practical Context: Ethical Risks of Emerging Technologies“, juhendaja prof Margit Sutrop.

6. **Heidy Meriste** „The Role of Person-Focused Emotions in Our Moral Lives“, juhendaja prof Margit Sutrop.

7. **Karel Pajus** „Inimväärikus inimõiguste alusena: Kantiaanliku alusepaneku võimalikkus“, juhendaja Francesco Orsi.

8. **Stijn van Gorkum**, „Hypothetical and Categorical Reasons to Be Moral for Naturalists“, juhendaja Francesco Orsi.

Kursused

Interdistsiplinaarne õppetöö doktorantidele

Üleülikooliline doktoriõppe valikaine „Hea teadus: raamnõuded, väärtused ja tegevuspõhimõtted“ (HVFI.01.002, 6 EAP). Kursus läks käima 2018. aasta sügissemestril eesti keeles, inglise keelselt toimub sama kursus 2019. a kevadsemestril.

Kursuse õppejõud: Margit Sutrop (vastutav), Jüri Allik, Halliki Harro-Loit, Ruth Kalda, Aleksei Kelli, Tiina Ann Kirss, Urmas Kõljalg, Marju Lauristin, Endla Lõhkivi, Toivo Maimets, Maria Murumaa-Mengel, Lilian Neerut, Aive Pevkur, Veljo Runnel, Olga Schihalejev, Tobias Schulte in den Baeumen, Andra Siibak, Mari Ann Simovart, Andres Soosaar, Urmas Sutrop, Kadri Tamme, Tiiu Tarkpea.

vt täpsemat infot I peatükist

Ülevaade eetikat puudutavatest kursustest Tartu Ülikoolis

(kevadsemester 2018 ja sügissemester 2018)

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond	
	FLFI.00.052 Teaduse eetika ja metodoloogia, 6 EAP, Margit Sutrop (vastutav), Endla Lõhkivi FLFI.02.003 Eetika alused, 3 EAP, Margit Sutrop (vastutav), Heidy Meriste FLFI.02.122 Metaeetika, 3 EAP (ing), Francesco Orsi (vastutav) FLFI.02.138 Õpetaja eetika ja väärtuskasvatus, 3 EAP, Nelli Jung (vastutav), FLFI.02.148 Eetika peateemad, 6 EAP (inglise), Francesco Orsi (vastutav), Karel Pajus, Stijn Van Gorkum FLFI.02.028 Eetika seminar, 3 EAP, Heidy Meriste (vastutav), Margit Sutrop FLFI.02.038 Bioeetika, 3 EAP, Kadri Simm (vastutav) FLFI.02.097 Pedagoogiline eetika, 3 EAP, Margit Sutrop (vastutav), Mari-Liis Nummert FLFI.02.155 Seksuaaleetika ja -filosoofia, 6 EAP, Francesco Orsi (vastutav) FLFI.04.073 Mõiste-eetika, 3 EAP, Eve Kitsik (vastutav) USUS.02.086 Eetika filosoofias ja teoloogias, 6 EAP, Thomas-Andreas Pöder USUS.02.092 Eetika ja religioosne mitmekesisus, 6 EAP, Ain Riistan (vastutav), Roland Karo USUS.02.047 Kristlik eetika, 3 EAP, Thomas-Andreas Pöder (vastutav)
Sotsiaalteaduste valdkond	
	HTHT.07.002 Eripedagoogide kutse-eetika, 3 EAP, Maili Karindi (vastutav), Pille Häidkind HTHT.07.006 Viipekeeletõlgi eetika, 3 EAP, Regina Paabo (vastutav) MJJV.03.134 Ärieetika alused (eesti ja inglise keeles), 3 EAP, Anne Reino (vastutav) MJRI.03.096 Institutsionaalne keskkond, 6 EAP, Jüri Sepp (vastutav), Marju Lauristin, Margit Sutrop

	OIAO.05.056 Juristi kutse-eeetika, 3 EAP, Aive Pevkur (vastutav) SHRG.02.021 Poliitiline teooria ja eeetika, 6 EAP, Eva Piirimäe SHUH.01.005 Infoõigus ja -eeetika, 3 EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav), Marten Juurik SHUH.00.012 Kommunikatsiooni eeetika, 3 EAP, Marten Juurik (vastutav) SOZU.00.023 Teabelevi regulatsioon ja eeetika, 6 EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav) SVPC. 03.010 Sotsiaaltöö eeetika, 3 EAP, Anu Aunapuu (vastutav)
Meditsiiniteaduste valdkond	
	ARFA.02.108 Bioeeetika, 4 EAP, Daisy Volmer (vastutav), Andres Soosaar, Kaia Kastepõld-Tõrs ARTH.02.001 Meditsiinieetika, 3 EAP, Raul-Allan Kiivet (vastutav), Aime Keis ARTH.02.055 Meditsiiniteooria ja -eeetika, 3 EAP, Aime Keis (vastutav), Margus Lember, Helgi Kolk, Raul-Allan Kiivet, Aive Pevkur, Heli Tähepõld, Kai Part, Katrin Elmet, Kadri Simm, Kristi Lõuk, Made Laanpere ARTH.02.063 Bioeeetika 3 EAP, Raul-Allan Kiivet (vastutav), Irja Lutsar, Toivo Maimets, Katrin Õunap, Andres Soosaar, Aime Keis, Kadri Tamme, Kai Õkva, Meego Remmel
Loodus- ja täppisteaduste valdkond	
	LTOM.04.004 Loomuuringute eeetika, 3 EAP, Urmas Saarma (vastutav)

Täiendõpe

2018. aastal viidi läbi väärtusarenduse täiendkoolitused sisekoolitustena koolides ja lasteaedades. Kokku on koolitatud 273 haridustöötajat.

5.01.2018 - Saaremaa Ühisgümnaasium

10.01.2018 - Alu Kool

15.05.2018 - Tartu Aleksander Puškini Gümnaasium

24.08.2018 - Simuna Kool

28.08 ja 22.10.2018 - Toila Gümnaasium

30.08.2018 - Rakke Lasteaed Leevike

06.–13.09.2018 - Tallinna Poska Lasteaed

14.09.2018 - Tartu Täiskasvanute Gümnaasium

23.10.2018 - Sindi Gümnaasium

23.10.2018 - Mäetaguse Kool

Projekti „Hea haridus heade mõtete linnas” raames läbi viidud kriitilise sõbra programmi tegevused ja kohtvisiidid:

10.09.2018–17.12.2018 - Ilmatsalu Lasteaed Lepatriinu

10.09.2018–30.11.2018 - Tartu Lasteaed Meelespea

24.05.2018–07.09.2018 - Tartu Lasteaed Kannike

10.09.2018–17.12.2018 - Tartu Lasteaed Midrimaa

16.08.2018–13.12.2018 - Tartu Karlova Kool

20.04.2018–06.11.2018 - Tartu Mart Reiniku Kool

01.11.2018–20.12.2018 - Ilmatsalu Põhikool

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Eesti Pagulasabi projekti „Eesti koolide ettevalmistamine pagulustemaatika käsitlemiseks ja pagulaslaste haridustee toetamiseks” raames toimunud koolitus:

11.–12.12.2018 Õpilaste mängu „Väärtuste avastajad” ja selle rände- ja pagulustemaatilise lisasituatsioonide koolitus Tartus

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Eesti Pagulasabi projekti „Avatud algus: Eesti lasteaedade valmisoleku tõstmine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel” raames toimunud koolitused:

02.–03.10.2018 Lasteaiaõpetajatele ja -juhtidele mõeldud koolitus Tartus

23.–24.10.2018 Lasteaiaõpetajatele ja -juhtidele mõeldud koolitus Tartus

15.–16.11.2018 Lasteaiaõpetajatele ja -juhtidele mõeldud koolitus Tallinnas

29.–30.11.2018 Lasteaiaõpetajatele ja -juhtidele mõeldud koolitus Tallinnas

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Briti Nõukogu projekti „Mitmekultuuriliste koolide õpivõrgustiku asutamine” raames läbi viidud kriitilise sõbra kohtvisiidid:

19.01, 10.05, 07.06.2018 - Tallinna Humanitaargümnaasium

23.04, 21.05.2018 - Sakala Eragümnaasium

17.05, 18.05.2018 - Tallinna Läänemere Gümnaasium

29.01, 30.01, 19.04 - Tartu Aleksander Puškini Gümnaasium

22.01, 02.04, 03.05 - Pärnu Tammsaare Kool

04.05, 23.05 - Valga Priimetsa Kool

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Tervise Arengu Instituudi õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ja selle terviseteemalise lisa koolitus:

22.–23.11.2018 Õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ja selle terviseteemalise lisa koolitus Tallinnas

Arstide väärtusmängu koolitused arstidele ja meditsiinitöötajatele:

23.03.2018 Valga haigla õendusjuhtide koolitus Pühajärvel

12.11.2018 Lõuna-Eesti haigla meditsiinitöötajate koolitus Võrus

Raamatukogu ja kirjanduse komplekteerimine

TÜ eetikakeskuse ja filosoofia osakonna raamatukogu koosneb praeguseks ligikaudu 6500 teosest. Raamatukokku lisanduvad teosed ning filosoofia- ja eetikaalased bakalaureuse- ja magistritööd kantakse Eesti raamatukogude elektroonilisse kataloogi ESTER.

Uue kirjanduse hankimisel lähtutakse peamiselt sellest, mis on vajalik õppe- ja teadustegevuse arendamiseks ja edendamiseks. Soetatud teosed on igakülgsest abiks nii eetikakeskuse poolt organiseeritavate konverentside, kollokviumide, seminaride ettevalmistamisel kui ka erinevate analüüside läbiviimisel ning koostamisel.

Täienenud on sellised valdkonnad nagu: bio- ja meditsiinieetika, poliitiline filosoofia ja teaduseetika. Kogusse on muretsetud ka haridusfilosoofiat ja -teooriaid edastavaid kirjutisi. Samuti on arendamist leidnud uued teemad. Kogusse on hangitud raamatuid, mis sisaldavad käsitlusi moraali ning emotsioonide vahelistest seostest ning analüüsivad moraali psühholoogilisi aluseid. Lisaks on arendamist leidnud uus temaatika nagu laharvamused.

Lisaks suureneb raamatukogu iga-aastaselt ka tänu mitmetele tellitavatele ajakirjadele, mis on lugejatele samuti kättesaadavad. Perioodikat on nii eestikeelset (Akadeemia, Haridus, Oma Keel) kui ka ingliskeelset (Bioethics, Journal of Mass Media Ethics, Science and Engineering Ethics, Journal of Medical Ethics).

2016. aasta alguses saabus raamatukokku prof Harry Prossi (Freie Universität Berlin) raamatukogu (kokku umbes 1000 köidet, 42 kasti), põhiliselt saksakeelne filosoofiakirjandus, veidi ka semiootikat. Annetuse meieni jõudmise organiseerisid prof Prossi lesk Marianne Pross ja dr Rosalinde Sartorti.

IV. ÜHISKONNALE SUUNATUD TEGEVUS

Koostööprojektid

KOOSTÖÖ HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMIGA

RIIKLIK VÄÄRTUSPROGRAMM

2015. aastal kinnitas Haridus- ja Teadusministeerium programmi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“ jätkuprogrammi 2015–2020, mille elluviijaks on Tartu Ülikooli eetikakeskus. Programmil on kaks suunda: haridus ja ühiskonna väärtused ning eetika. Ühiskonnasuunaliste tegevustena korraldame konverentse, kollokviume, anname välja raamatuid.

Väärtusprogrammi raames on kõige suuremaks projektiks **hea kooli mudeli arendamine ja konkursid**.

Tartu Ülikooli eetikakeskus on toetanud ja tunnustanud koolide ja lasteaedade väärtusalast tegevust juba aastast 2009. Tänapäevaks ei ole enam tegemist konkursiga selle otseses tähenduses, vaid see on kasvanud osalejate jaoks arendus- ja arenguprotsessiks. Iga osalev kool ja lasteaed endale omaste tegevuste ja väljakutsetega on protsessis toetatud ja tunnustatud.

Tartu Ülikooli eetikakeskus korraldas 2018. aastal kuendat korda hea kooli ja hea lasteaia konkursid nime all „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“. Sellel aastal on eraldi välja töötatud konkursside juhendid esmakordsetele kirjutajatele ja varem konkursil osalenutele. Konkursside eesmärgiks on edendada koolide ja lasteaedade pädevust väärtuskasvatuse alal ning tunnustada, koguda ja levitada häid kogemusi ja praktikaid.

2018. aastal tunnustas Tartu Ülikooli eetikakeskus „Väärtuskasvatuse kool 2018“ tiitliga Kilingi-Nõmme Gümnaasiumit koolipere mitmekülgse toetamise, avatud ja sihikindla koolikultuuri arendamise ning teadliku ja eduka väärtusarenduse eest. Samuti pälvis tiitli „Väärtuskasvatuse kool 2018“ Nissi Põhikool koolimeeskonna mitmekülgse ja professionaalse arendamise, avatud ja kaasava koolikultuuri väärtustamise ning järjepideva ja eesmärgistatud väärtuspõhise juhtimise eest.

Tiitel „Väärtuskasvatuse lasteaed 2018“ läks Võsukese Lasteaeda süsteemse ja mitmekülgse lapse arengu toetamise, projektõppe ja õuesõppe arendamise, koostöise ja õnneliku lasteaiapere väärtustamise ning teadliku väärtuskasvatuse eest.

<https://www.eetika.ee/et/uudised/tublimad-vaartuskasvatatajad-saarde-saue-rae-vallas>

„Väärtuskasvatuse kooli“ tiitel on aastatel 2009–2018 välja antud kokku 14 koolile ja „Väärtuskasvatuse lasteaia“ tiitel 13 lasteaiale.

2018. aastal laekus Tartu Ülikooli eetikakeskuse hea kooli ja hea lasteaia konkursi esimesse vooru, mille tähtaeg oli 7. mai, 30 tööd. Konkursiga liitus kümme kooli ja üheksa lasteaeda, kes osalesid esmakordselt. Maikuust kuni oktoobrini said kõik konkursitööd kriitiliselt sõpradelt kaheosalise tagasiside – esmalt said tagasiside esimese vooru konkursitööd kriitiliselt sõpradelt kas kohtvisiidi

või kirjaliku raportina. Oktoobris said soovijad konkursitöödele veel ka kriitiliste sõprade meeskonnalt kirjalikus vormis tagasiside. Konkursitööde esitamise lõplik tähtaeg oli 5. november. Ka lõplikud konkursitööd saavad kirjaliku tagasiside, et toetada analüüsis välja toodud kitsaskohti ja suunata koole ning lasteaedu arendustegevustega jätkama. Konkursist osavõtjaid oli 17st erinevast kohalikust omavalitsusest.

Väljavõtte osalejate tagasisidest:

- *Konkursitöö kirjutamist toetas kriitilise sõbra külaskäik, tema nõuanded, kommentaarid, konstruktiivne tagasiside ja rõhuasetus sõnale „analüüs“.*
- *Korralduslikult on kõik väga paigas, parim on, et võimaldate soovijatele Kriitilise Sõbra kohtvisiite. Silmast silma arutamine on ülihea võimalus!*
- *Konkursitöös käsitletu põhjal on sisse viidud arengukava tegevuskava muudatused, täpsustatud üldtööplaani eesmärgid ja tegevusi.*
- *Igal haridusasutusel on auasi osaleda väärtuspõhistes ettevõtmistes.*

Kohtvisiitide käigus on külastatud kaheksa kooli ja kümme lasteaeda. (Kaarli Kool, Simuna Kool, Võru Keslinna Kool, Ruila Põhikool, Laupa Põhikool, Loo kool, Tartu Aleksander Puškini Kool ja Nissi Põhikool, Tallinna Kopli Lasteaed, Luunja Lasteaed Midrimaa, Rakke Lasteaed Leevike, Sillamäe Lasteaed Jaaniussike, Tabasalu Lasteaed Tibutare, Võru Lasteaed Päkapikk, MLA Viimsi Lasteaiad, Saku Lasteaed Päikesekild, Võsukese Lasteaed ja Tartu Lasteaed Midrimaa).

Konkursitöö kirjutamise toetamiseks toimusid ka koolitused, millel osales 78 haridustöötajat:

- 20. märts 2018 – koolitus „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ Haapsalu Linna Algkoolis (Väärtuskasvatuse kool 2017)
- 27. märts 2018 – koolitus „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ Tartu lasteaias Lotte (Väärtuskasvatuse lasteaed 2017)
- 28. märts 2018 – koolitus „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ Tartu Kivilinna Koolis (Väärtuskasvatuse kool 2017)

Esmakordselt korraldasime ka heade praktikate päeva nii lasteaedadele kui ka koolidele, kus oma väärtuskasvatuslikke põhimõtteid ja parimaid praktikaid tutvustasid hea lasteaia ja hea kooli võrgustiku liikmed.

Kokku oli osalejaid 83.

05. aprill 2018 toimus heade praktikate päev Rannamõisa Lasteaias (Hea lasteaia ekspert 2017).

23. oktoober 2018 toimus heade praktikate päev Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumis (Hea kooli ekspert 2017).

Koolituste ja heade praktikate päevade päevakavad on leitavad:

<https://www.eetika.ee/et/sundmused/2018>

KAUBAMÄRKIDE REGISTREERIMINE

Mais 2018 kiitis Eesti Patendiamet heaks Tartu Ülikooli eetikakeskuse viie kaubamärgi taotlused ning kandis need kaubamärgiregistrisse. Tartu Ülikoolile kuuluvad nüüd kaubamärgid Hea Kool (registreering nr 55742), Hea Lasteaed (registreering nr 55743), Väärtuskasvatuse Kool (registreering nr 55746), Väärtuskasvatuse Lasteaed (registreering nr 55744) ja Kriitiline Sõber (registreering nr 55745). Kõik kaubamärgid on registreeritud Nizza kvalifikatsiooni järgi klassidesse 16, 35, 41 ja 42.

Pilt 1. Tartu Ülikooli eetikakeskuse kaubamärgid.

KOOSTÖÖ TARTU LINNAVALITSUSE HARIDUSOSAKONNAGA

2014. aastal alustas TÜ eetikakeskus koostööd Tartu Linnavalitsuse haridusosakonnaga projekti „Hea kool heade mõtete linnas“ raames. Projekti kaudu pakub Tartu linn esimese omavalitsusena Eestis oma koolidele tuge eneseanalüüsi läbimisel ning arengueesmärkide sõnastamisel.

Projekti „Hea haridus heade mõtete linnas“ eesmärk on toetada Tartu linna koolide ja lasteaedade arendustegevusi läbi Tartu Ülikooli eetikakeskuse kriitilise sõbra nõustamisprogrammi, rakendada ja levitada hea kooli ja hea lasteaia mudelit Tartu linna koolides ja lasteaedades ning korraldada arendusseminare ja ühist õppimist Tartu linna haridusametuste juhtidele ning hoolekogude esindajatele.

Varasemalt on sarnaste projektide raames toimunud juba üheksa väärtusarenduse koolitust, kuus arendusseminari haridusametuste ja hoolekogude juhtidele ning koostöö kriitilise sõbraga on läbitud kaheksal koolil ja kolmel lasteaial.

2018. aastal on projekti raames kriitilise sõbra programmi tegevusi läbi viidud Tartu linna neljas lasteaias ja kolmes koolis.

Kokkuleppeliselt toimunud arendusseminarid:

15. veebruar 2018 – Lasteaia hoolekogudele mõeldud koostööseminar

02. märts 2018 – Lasteaiajuhtidele seminar hea lasteaia mudeli tutvustamiseks.

12. märts 2018 – Kooli hoolekogudele mõeldud koostööseminar

KOOSTÖÖ TERVISE ARENGU INSTITUUDIGA

Õpilaste mäng „Väärtuste avastajad“ sai 2017. aastal lisakäsiraamatu, mis aitab õpetajatel ja õpilastel mõtestada, kuidas lahendada elus ette tulevaid võimalikke terviseiga seotud dilemmasid. Uued juhtumid panevad lapsed arutlema nii füüsilise tervise kui ka meelemürkide üle.

Uute mängujuhtumite väljatöötamiseks kaardistas Tervise Arengu Instituut esmalt tervise teemad, mida oleks vaja koolis lastega käsitleda. Järgnevalt kaasas TAI juhtumite kirjapanekusse koostööpartnereid koolide tervise-edenduse koordinaatorite hulgast ja ka teisi tervise valdkonna spetsialiste. Sarnaselt mängule ja rändeteemalisele lisale on ka tervise teemalised situatsioonid tõsielulised.

Tervise teemalised lisasituatsioonid töötas välja TÜ eetikakeskuse töörühm koosseisus: Laura Lilles-Heinsar, Mari-Liisa Parder, Mari-Liis Nummert, Tiia Kõnnussaar, Öne Allaje ja Triin Paaver. Lisasituatsioonide loomisele aitas kaasa Tervise Arengu Instituut, nende Tervise Edendava Kooli liikumise koolid ning Lustivere Kool, Tartu Raatuse Kool, Sillaotsa Kool, Tallinna Kunstigümnaasium, Meremäe Kool, Pärnu Rääma Põhikool, Tallinna Humanitaargümnaasium, Lähte Ühisgümnaasium, Leie Põhikool ja J. V. Veski nimeline Maarja Põhikool, kes mängu katsetasid ja tagasisidestasid.

2018. ja 2019. aastal korraldavad Tartu Ülikooli eetikakeskus ja Tervise Arengu Instituut viis väärtuste ja noorte vaimse tervise teemalist koolitust Tallinnas, Tartus, Raplas ja Pärnus.

Koolituste õpiväljundid ja päevakavad on leitavad:

<https://www.eetika.ee/et/sundmused/koolitused>

KOOSTÖÖ KISTLER-RITSO EESTI SIHTASUTUSEGA

2018. aastal 14. juulil avati uus püsinäitus Okupatsioonide ja Vabaduse muuseumis Vabamu, kus ühe eksponaadina esitatakse digitaalset raskete valikute mängu. Mäng arendati välja TÜ eetikakeskuse ja Vabamu koostööna.

Raskete valikute mäng koosneb kuuest erinevast loost, mis sisaldavad nõukogude okupatsiooni erinevatele perioodidele iseloomulikke eetilisi valikuid. Lood on üldistatud ja töödeldud, kuid lähtuvad reaalse inimeste läbielamistest – inspiratsioonina on kasutatud elulugusid (enamasti ilmunud “Eesti Rahva Elulood. III osa, Elu Eesti NSV-s”, Rutt Hinrikus, Tänapäev 2003).

Juhtumile ja dilemmale järgnevad valikuna lahendusvariandid ning neile lisaks kirjeldus, kuidas inimesed tegelikult käitusid ja miks.

KOOSTÖÖ SA TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMIGA

Alates 2018. aastast on Tartu Ülikooli Kliinikumi eetikakomitee liige dotsent Kadri Simm. Eetikakomitee ülesanne on eetiliste probleemide määratlemine ja neile lahenduste pakkumine tervishoius, kliinikumi personali eetiliste hoiakute kujundamine ning eetiliste ja usalduslike suhete loomine personali hulgas ning kliinikumi töötajate ja patsientide vahel.

KOOSTÖÖ SA PÕHJA-EESTI REGIONAALHAIGLAGA

Oktoobris 2018 loodi PERHI eetikanõukogu, mille asutajaliikmeks sai professor Margit Sutrop. Eetikanõukogu ülesandeks on koostada PERHi eetikakoodeks, monitoorida koodeksi täitmist ja anda haigla personalile nõu eetika küsimustes.

KOOSTÖÖ RAHANDUSMINISTEERIUMIGA

Mais 2013 moodustati Rahandusministeeriumi juurde ametnikueetika nõukogu, mille eesmärk on ametnike põhiväärtuste ja ametnikueetika tugevdamine. Eetikanõukogu pädevusse kuulub nii ametnike eetikakoodeksi heakskiitmine, juhendmaterjalide väljatöötamine kui ka üksikjuhtumite kohta seisukoha kujundamine. Eetikanõukogu töös osaleb prof Margit Sutrop.

KOOSTÖÖ LASTEKAITSE LIIDU, SA KIUSAMISE VASTU JA MTÜ TOREGA

TÜ eetikakeskus koostöös Lastekaitse Liidu, SA Kiusamise Vastu ja MTÜ Noorteühinguga TORE löid 10. detsembril 2014 liikumise Kiusamisvaba Haridustee Eest. Liikumise asutajad otsivad ühiselt lahendusi elujõulise tegevus- ja rahastusmudeli loomiseks, et kõigisse Eesti lasteasutustesse ja üldhariduskoolidesse jõuaks kiusamist ennetav ja lahendav tõendus põhine programm. Nelja organisatsiooni ühendab tugev soov seista hea väärtuspõhise kooli eest ning usk, et hea kooli tunnuseks on turvalised suhted ja kiusamisvaba keskkond. Liikumise eesmärk on, et 2020. aastal on hea lasteasutuse ja kooli kvaliteedimärgiks see, kui seal on kõiki vanuse- ja kooliastmeid hõlmav kiusamise ennetamise ja juhtumite lahendamise süsteem. Kiusamisvaba haridustee nimel koostööd tegev liikumine soovib pakkuda ühise kommunikatsiooniplaaniga tõendus põhiseid programme, aga ka kiusamise ennetamise ja juhtumitesse sekkumise metoodikat õpetajate tasemeõppe osana. Kiusamisvaba koalitsiooni liikmete visioon on, et ennetusprogrammide kasutamist rahastab koolipidaja ise, programmide arendamist ja nende mõju hindamist aga Haridus- ja Teadusministeeriumi rakendusüksus. Liikumist toetavad Haridus- ja Teadusministeerium ning Õiguskantsleri Kantselei.

2018. aastal koostasid liikumise esindajad Haridus- ja Teadusministeeriumi palvel kiusuennetuse visiooni aastani 2035. Protsessis osalesid Sotsiaalministeeriumi, Siseministeeriumi, Tervise Arengu Instituudi, Tartu Ülikooli eetikakeskuse, Lastekaitse Liidu, SA Kiusamisvaba Kooli, Eesti Õpilasesinduste Liidu, SA Archimedese noorteosakonna, MTÜ Vaikuseminutite, MTÜ TORE ning Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna ning koolivõrgu osakonna esindajad. Lisaks asuti välja töötama kiusuennetuse tegevuskava aastaks 2019.

KOOSTÖÖ UNESCO-ga

2018. aasta UNESCO ülemaailmne filosoofiapäev Eestis oli pühendatud tehisintellektile ja sellega seotud filosoofilistele probleemidele. Arutleti tehisintellekti rolli üle ühiskonnas ja inimkonna edasises arengus. Küsiti, mis võib järgneda, kui tehisintellekt meie otsuseid ning tunnetust üha enam mõjutama ja inimeseks olemise piire liigutama hakkab, ning kuidas ja kuhu tehisintellekt meie maailma võib juhtida, kui laseme ta kastist välja. Kollokviumil vestlesid Marten Kaevats ja Helen Eenmaa-Dimitrieva Mats Volbergi juhtimisel.

KOOSTÖÖ ARVAMUSFESTIVALIGA

10.–11. augustil 2018 toimunud Arvamusfestivalil osales Tartu Ülikooli eetikakeskus kahe arutelu korraldajana Suhtluskultuuri alal. Mõlemad arutelud toimusid 11. augustil. Suhtluskultuuri alal korraldasime lauamängu „Eesti rahva sada valikut. Väärtuste mäng“ prototüübi mängimist ning kõnelesime kasvatuses arutelus „Käi minu sõnade, mitte tegude järgi“. Arvamusfestivali Suhtluskultuuri ala programmi koostamises osalesid: Tartu Ülikooli eetikakeskus, SA Kiusamisvaba Kool, Eesti Noorte Vaimse Tervise Liikumine, Soome Instituut, MTÜ Eesti Pagulasabi.

KOOSTÖÖ MTÜ EESTI PAGULASABIGA

Projekti „Avatud algus: Eesti lasteaedade valmisoleku tõstmine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel“ raames toimusid 2018. aastal mitmesugused tegevused, mis olid lasteaia juhtide ja õpetajate abistamiseks rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning toeks mitmekultuurilise rühmaruumi loomiseks. Projekti finantseerib Välisministeerium arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest, Ameerika Ühendriikide saatkond Eestis ja Briti Nõukogu. Laiaulatuslikumate tegevustena toimus käsiraamatu „Avatud Algus: valik retsepte mitmekultuurilise lasteaia kujundamiseks“ ja 8 õppevideo koostamine ning nende avalik esitlemine Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Eesti Pagulasabi konverentsil, mis toimus 23. mail Tartus, Eesti Rahva Muuseumis. Sügisel leidis projekti raames aset 8 koolituspäeva Tallinnas ja Tartus, kus osales 80 lasteaiaõpetajat ja juhti üle Eesti. Õppematerjalid on leitavad: <http://www.pagulasabi.ee/avatudalgus>

Projekti „Eesti koolide ettevalmistamine pagulustemaatika käsitlemiseks ja pagulaslaste haridustee toetamiseks“ raames viivad Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus läbi mitmeid kooliperesid toetavaid tegevusi. Projekti finantseerib Hasartmängumaksu Nõukogu. 2018. aastal toimus koostööprojekti raames õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ koolitus, kus osales 30 õpetajat. Õpetajatele mõeldud kahepäevasel koolitusel said õpetajad end kurssi viia väärtuste- ning rändevaldkonnas ja õppida rände- ja pagulusteema dilemmade käsitlemist väärtuskasvatuse vaatepunktist. Projekti raames jätkus 2017. aastal valminud õppematerjali „Rändelood“ tutvustamine erinevatel õpetajatele mõeldud sündmustel. Rändeplakatid on kõigile digitaalselt kättesaadavad: <http://www.pagulasabi.ee/randeplakatid>.

Ühiskonnale suunatud konverentsid

1) 23. mail 2018 toimus Eesti Rahva Muuseumis Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse konverents „**Avatud algus: valik retsepte mitmekultuurilise lasteaia kujundamiseks**“. Konverentsil küsisime, milline on Eesti praegune kogemus mitmekesisuse toetamisel ja rändetaustaga laste vastuvõtmisel, arutlesime õpetaja hoiakute ja lapse usuga seotud küsimuste üle ning õppisime uusi meetodeid ja praktilisi nippe, mis aitavad lasteaias arvestada keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega. Konverentsil esitlesime kahte Eesti Pagulasabi ja TÜ eetikakeskuse koostatud õppematerjali – lasteaedadele mõeldud käsiraamatut ja kaheksat õppevideot, mis on abiks Eesti lasteaiaõpetajatele muu keele- ja kultuuritaustaga laste toetamisel ning mitmekultuurilise ja salliva rühmaruumi loomisel.

2) Tartu Ülikooli eetikakeskuse 11. väärtuskasvatuse konverents „**Eesti 2035: väärtuspõhine vaade haridusele**“ toimus 06.–07. detsembril 2018 Eesti Rahva Muuseumis (Muuseumi tee 2, Tartu).

OECD dokumendis „Hariduste ja oskuste tulevik. Haridus 2030“ kirjutatakse: „Lapsed, kes 2018. aastal haridusteed alustavad, on 2030. aastal noored täiskasvanud. Koolid saavad valmistada neid ette ametiteks, mida ei ole veel välja mõeldud, tehnoloogiateks, mida ei ole veel leiutatud, ning selliste probleemide lahendamiseks, mida ei saa veel ette näha.“ Samas dokumendis on kirjas, et tuleviku õppijates tuleb toetada uudishimu, kujutlusvõime, paindlikkuse ja enesejuhtimise kujunemist. Konverentsil tutvustasime esmakordselt väärtuste ja vastutuse töörühma haridusvisiooni aastateks 2021–2035, et üheskoos arutleda ja diskuteerida.

Tulevikuhariduse tähtis külg on paindlikud õpiteed igale õppijale. 11. väärtuskasvatuse konverentsil „Eesti 2035: väärtuspõhine vaade haridusele“ keskendusime hariduse tänase seisundi kirjeldamisele ja suurelt unistamisele. Konverentsil küsisime, milline on olnud Eesti haridusmõtte lugu ja mis on mõjutanud meie tõekspidamisi hariduse kohta. Kuidas mõistavad tänast hariduselu koolijuhid ja õpetajad? Millised on Eesti kooli suurimad väljakutsed järgmise 18 aasta jooksul? Mida teha juba lähitulevikus, et õpilaste vabadus valida just teda huvitavad valdkonnad oleks suurem? Millised on tulevikuhariduse alustalad? Milline on sel puhul õpetaja ja haridusasutuse juhi roll; kuidas õpetajat selle rolli täitmisel toetada?

Konverentsi korraldas Tartu Ülikooli eetikakeskus Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku programmi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“ jätkuprogrammi raames. Konverentsi toetas Briti Nõukogu Eestis.

Eetikakollokviumid ja -kohvikud

Kuupäev	Teema ja sisu	Esinejad
22.03.2018	<p>Tallinnas Hopneri majas toimus arutelu „Kolmas muutuja: digimaailm“. Tartu Ülikooli eetikakeskus andis välja intervjuuraamatu, mis on katse tabada õhusolevat Eesti kultuuris: kus me praegu oleme oma vanemlike väärtuste ja põhimõtetega. Üks teema, mis kõigist raamatu intervjuudest läbi jookseb, on kohanemine uue reaalsusega, mil suhetesse on sekkunud kolmas muutuja: digimaailm. Arutelul kõneldi, milliseks on muutunud elamise kultuur digiajastul ja mida selle teadmisele peale hakata.</p>	<p>Tiia Kõnnussaar, Tartu Ülikooli eetikakeskuse kolumnist-toimetaja, raamatu koostaja ja intervjuude läbiviija; Ly Seppel-Ehin (kirjanik), Igor Kotjuh (luuletaja, kirjanik) ja Tiiu Kuurme (kasvatusteaduse dotsent).</p>
04.05.2018	<p>Kevadiste tudengipäevade raames korraldas Tartu Ülikooli eetikakeskus arutelu „Sündinud lolliks? Geenide mõjust intelligentsusele“. Kas inimene sünnib rumalaks või targaks? Kui palju mõjutavad meie vaimset võimekust geenid ja kui palju keskkond? Kas ja kuidas saab meie geneetilise koodi järgi tuvastada meie nõrkusi või arendada andeid? Kuidas saaks kõige paremal moel avada oma geneetilist potentsiaali? Koos geeniteadlase Tõnu Eskoga arutlesime selle üle, kuidas geenid mõjutavad meie sisemist potentsiaali eluga hakkama saada.</p>	<p>Tõnu Esko (Eesti Geenivaramu asedirektor), Heidy Meriste (Tartu Ülikooli filosoofia doktorant)</p>

21.05.2018	<p>Tartu Ülikooli raamatukogus toimus intervjuuraamatu „Kaose ja korra piiril. Kasvatusest ja haridusest. Isiklikult“ esitlus. Oma lapsepõlvest, maailmavaatest ja kogemustest laste kasvatamisel on raamatuintervjuudes kõnelnud Ly Seppel-Ehin, Liisa Pakosta, Rein Taagepera, Piret Veerus, Lembit Peterson, Sirje Norden, Igor Kotjuh, Helve Särgava, Justin Petrone ja Mari Kalkun. Arutelul kõnelesime lapsevanemaks olemisest ning laste kasvatamisest teistsuguses kultuuriruumis.</p>	<p>Rein Taagepera (Tartu Ülikool emeriitprofessor), Justin Petrone (kirjanik), Tiia Kõnnussaar (Tartu Ülikooli eetikakeskuse kolumnist-toimetaja, raamatu koostaja). Vestlust juhtis professor Margit Sutrop.</p>
07.06.2018	<p>Juunis toimus rahvusvaheline seminar „Isikuandmed – miks ja kelle eest neid kaitsma peab? ELi andmekaitse reformi põhjused ja järelmid“. Seminari teemadering oli mitmekesine. Vastuseid otsiti nii filosoofilistele (nt, miks andmekaitse on ausa teaduse osa; millised eetilised põhimõtted olid GDPRi loomise aluseks) kui ka praktilistele ning juriidilistele küsimustele (nt milline on korrektne viis informeeritud nõusoleku saamiseks).</p>	<p>Tobias Schulte in den Baumen (Euroopa Teadusnõukogu nõustaja), prof Marju Lauristin (Euroopa Parlamendi liikmena andmekaitse direktiivi raportöör) ja Margit Sutrop (TÜ eetikakeskuse juhataja)</p>

11.08.2018	Paide Arvamusfestivalil toimus mängu „Eesti rahva sada valikut: väärtuste mäng“ prototüübi proovimine. Tartu Ülikooli eetikakeskuse kõige värskem väärtusmetoodiline mäng „EESTI RAHVA SADA VALIKUT: Väärtuste mäng“ on väärt ajaviide, mis aitab tõsiseid ja vähemtõsiseid küsimusi pingevabalt ja lustakalt arutada. Mänguolukorrad on tavalised Eestis ette tulevad valikukohad perekonna, kogukonna, lastega seotud ja kodanikuks olemise teemadel.	Osalejad olid väga erinevad inimesed, kes soovisid kaasa mängida. Lauajuhtideks olid kutsutud Yana Toom (Riigikogu liige), Martin A. Noorkõiv (Domus Dorpatensise tegevjuht) ja Ilmar Raag (Vabade kunstide professor)
11.08.2018	Arvamusfestivali arutelu „Käi minu sõnade, mitte tegude järgi?“. Kuidas on lugu väärtustega meie ühiskonnas? Ühest küljest kõneleme demokraatiast, kus igapäevane arvamus on kuulamist väärt, teisalt on meisse sügavalt juurdunud rahvatarkus „laps räägib siis, kui kana pissib“. Kuivõrd me kuulame oma lapsi ja õpetame neid oma arvamust väljendama? Kas lapse kuulamine ja temaga arvestamine tähendab vabakasvatust? Kas lapsed õpivad meie endi suhtlemiskultuurist või sellest, mida neile manitsedes õpetame?	Rein Taagepera (emeritprofessor), Ülo Vihma (juhtimiskonsultant), Triin Käpp (Tartu Jaani koguduse õpetaja). Vestlust juhtis Tiia Kõnnussaar (TÜ eetikakeskuse kolumnist-toimetaja)
25.09.2018	Tartu Ülikooli eetikakeskus korraldas sügiseste tudengipäevade raames arutelu „Kuidas arvata õigesti? Salongikõlbulikkusest sotsiaalmeedias“. Arutlesime, missugune on sotsiaalmeedia arutluskultuur ning milline käitumine on sellistes „veebi-salongides“ aktsepteeritav.	Kaspar Kruup (tudengiaktivist), Martin A. Noorkõiv (Domus Dorpatensise tegevjuht), Gea Kangilaski (VWSEKi moderaator)

Raamatud

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Eesti Pagulasabi ühistööna valminud „**Avatud algus: valik retsepte mitmekultuurilise lasteaia kujundamiseks**”. Käsiraamatu inspiratsioon tuli lasteaedadelt: neile pole piisaval hulgal õppevara, mis aitaks muu keele- ja kultuuritaustaga lapsi lõimida. Lasteaedade endi probleemipüstitusest innustatuna kutsusid Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus ellu projekti „Avatud algus“. Projektiga sooviti parandada Eesti lasteaedade valmisolekut rändetaustaga laste vastuvõtmiseks ning keeleliselt ja kultuuriliselt mitmekesise ning salliva õpikeskkonna toetamiseks. Peamiseks tegevuseks seati uute õppematerjalide – käsiraamatu ja 8 õppevideo – väljatöötamine.

Koostajad: Mari-Liis Nummert, Ingi Mihkelsoo, Maria Jürimäe. Sisutoimetaja: Olga Schihalejev. Keeletoimetajad: Tiia Kõnnussaar, Jaana Eigi. Illustratsioonid ja kujundus: Marja-Liisa Plats. Käsiraamat valmis Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse projekti „Avatud algus: Eesti lasteaedade valmisoleku suurendamine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel” raames. Käsiraamatu väljaandmist rahastasid Välisministeerium arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest ja Ameerika Ühendriikide saatkond Eestis.

Kordustrükk 2017. aasta väärtuskasvatuse juubelikonverentsiks koostatud trükisest „**Väärtusarenduse võimalusi. Kogemused ja praktilised vahendid**“. Trükisest saab ülevaate Tartu Ülikooli eetikakeskuse haridusvaldkonna väärtusarenduse tegevustest. Informatiivsed ülevaatekujud hea kooli ja hea lasteaia mudelist, väärtuskasvatuse konverentsidest, õpilaste ja õpetajate väärtuste mängudest ja kriitilise sõbra programmist on näitlikustatud artiklitega, mis on juba varem ilmunud Tartu Ekspressis ja Õpetajate Lehes. Kümme aastat tagasi jõudsime Tartu Ülikooli eetikakeskuses tõdemusele, et Eesti kooli üheks suuremaks väljakutseks on, kuidas muutuda tuupimiskoolist väärtuspõhiseks kooliks, mida iseloomustaks arengu- ja koostöökeskne õpikäsitlus.

Tagasiside käsiraamatu koostamine

„**Tagasiside. Käsiraamat õpetajale, lapsevanemale, koolijuhile**“ on raamat, mis sai inspiratsiooni Tartu Ülikooli eetikakeskuse 2017. aasta hariduskonverentsist, mille fookus oli tagasisidel ja edasisidel kui juhtimis- ja pedagoogilistel instrumentidel koolis. Raamat sisaldab tagasiside ja hindamise teemalisi ekspertide artikleid (prof Margit Sutrop, prof Tõnu Lehtsaar, prof Halliki Harro-Loit; Grete Arro, TLÜ haridusteaduste instituudi teadur; Agne Kosk, õpetaja; Helen Hirsnik, Tartu Ülikooli eetikakeskuse Hea Kooli projektijuht), intervjuusid koolijuhtidega (Toomas Kruusimägi, Tõnis Lukas, Indrek Lillemägi) ja õpetajatega (Piret Kerge, lasteaiaõpetaja, Tartu lasteaed Lotte; Taimi Ruusmäe, klassiõpetaja, humanitaar- ja loodusainete õpetaja, Tartu Kivilinna Kool; Peeter Jõeloo, matemaatika, füüsika, programmeerimise ja loovõpetaja, Tartu Forseliuse Kool; Anneli Jõgioja, eesti keele ja kirjanduse õpetaja, Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium). Õpilaste vaatenurka ja tagasisidet koolile esindavad katkendid kultuuri- ja hariduskongressil „Õppimine ja haridus Eesti kultuuris“ 2018 esitatud kavast. Raamatu toimetaja ja intervjuude läbiviija Tiia Kõnnussaar, konsultandid Helen Hirsnik, Mari-Liis Nummert, Mari-

Liisa Parder, Nele Punnar ja Margit Sutrop. Raamat valmib elektroonilisel kujul 2018. aasta lõpuks ja trükitakse 2019.

Meedia

Valik eetikakeskuse kolumnist-toimetaja Tiia Kõnnussaare ja teiste kirjutatud artikleid:

26.01.2018 Õpetajate Leht [„Parem iseloom tagab õnnelikuma elu“](#)

06.02.2018 Äripäev [„Ülikool ja ettevõtlus vajavad koostööd“](#)

19.03.2018 ERR Uudised [„Margit Sutrop esitas vastulause Jaak Aaviksoole“](#)

05.04.2018 Postimees [„Margit Sutrop: ülikooli käekäigust sõltub riigi tulevik“](#)

18.05.2018 Õpetajate Leht [„Väärtustest rääkimine on Šoti koolis igapäevaelu osa“](#)

30.05.2018 Novaator [„Tõnu Esko: head geenid ei tähenda, et võid loorberitele puhkama jääda“](#)

21.08.2018 ERR Uudised [„Margit Sutrop: kuidas hoida ära ajude äravool“](#)

05.10.2018 Õpetajate Leht [„12 koolis õpetatakse nüüd eluuskusi“](#)

09.10.2018 Postimees [„Margit Sutrop: vajame eestikeelset ja eestimeelset kooli“](#)

15.10.2018 Novaator [„Viisakas sotsiaalmeedia arutelukultuur ei teki üleöö“](#)

09.11.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 1: Sõpruse matused“](#)

16.11.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 2: Õpilased kallistasid õpetajat“](#)

23.11.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 3: Kiuslik inglise keele õpetaja“](#)

30.11.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 4: Lastevanemate koosolek“](#)

07.12.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 5: Kiusatuslik Facebook“](#)

14.12.2018 Õpetajate Leht [„Dilemma 6: Ülihoollitsev ema“](#)

Eetikaveeb

Eetikaveebi olulised, aktiivselt täienevad osad on eetika ja moraali valdkonna teemad, väärtusarenduse ning hea kooli ja lasteaia rubriik. Väärtusarenduse all on kättesaadav riikliku väärtusarendusprogrammi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“ jätkuprogrammi aastateks 2015–2020 tekst ning varasema programmi kokkuvõte. Võimalik on tutvuda väärtustealase kirjanduse, uuringute, ettekannete ning institutsioonidega. Lisaks on väärtusarenduse all konkursside ja koolituste osa, kust saab infot riikliku väärtusprogrammi raames korraldatud projektikonkursside, koolidele ja lasteaedadele suunatud koolituste kohta. Samuti on kirjas võimalused õpetajate täiendõppeks, õpetajate „Väärtuste mängu“ ning õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ tutvustus ning info Tartu Ülikooli eetikakeskuse väärtusarenduse koolitajate kohta. Väärtusarenduse all saab tutvuda ka valiku hea kooli ja hea lasteaia nimelistel konkurssidel osalenud koolide ja lasteaedade eneseanalüüsidega.

„Hea kooli ja lasteaia“ rubriigis on oluline info konkursside „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ kohta. Samuti on kättesaadavad hea kooli ja hea lasteaia mudelid ning konkursside üksikasjalikud osalemisjuhendid nii alustavatele osalejatele kui ka neile, kes on varasemalt eneseanalüüsi esitanud. Rubriigist leiab infot eetikakeskuse väljaantavate tunnustuste kohta ning taustamaterjale koolide ja lasteaedade väärtusarenduse alase toetamise osas.

Eetikaveebis on ülevaatlik kalender, mis kajastab Eestis toimuvaid haridust, väärtusi, teadust ja eetikat puudutavaid seminare, konverentse, koolitusi jt üritusi. Alaleht Foorum pakub veebiküllastajatele võimalust arutleda oluliste eetikate, väärtusi ja väärtuskasvatust puudutavate küsimuste üle. Põhjalikumaid teemakäsitlusi nii lugejatelt kui ka eetikakeskuse töötajate poolt saab lugeda rubriigist „Eetikakeskus kirjutab“ (varasemalt: „Kuumad teemad“). Eetikaveebil on ka ingliskeelne versioon, milles tutvustatakse väärtusarenduse alal tehtavat tööd, eetika uurimist ja õpetamist Eestis.

Eetikaveebil oli 2018. aastal keskmiselt 3637 küllastajat kuus. Kõige enam otsiti eetikaveebist infot hea kooli ja hea lasteaia nimeliste eneseanalüüsiprotsesside alguskuudel kevadel ning sügisperioodil, mil veebis on üleval iga-aastase väärtuskasvatuse konverentsi värske teave. Kõige sagedamini, 72,6% juhtudest, jõutakse eetikaveebi orgaaniliselt (st läbi mõne otsingumootori nagu Google, Bing vms). Suurim osa küllastajaid pärineb Eestist (87.11%). Välisriikidest oli samuti mitmeid külastusi, kuid eetikaveebi foorumis olnud spämmirobotite probleemi tõttu ei saa kindlaks teha, kas kõik välisriikidest tulnud külastused on olnud sihipärased.

Erinevad veebikülalised uurivad eetikaveebis keskmiselt natuke enam kui kahte erinevat lehekülge ning veedavad lehel keskmiselt 2 minutit ja 20 sekundit.

Kõige sagedamini külastatud sisuleheküljed eetikaveebis olid:

„Eetika ja moraal“: <https://www.eetika.ee/et/eetika/eetika-moraal>

„11. väärtuskasvatuse konverentsi lehekülg“: <https://www.eetika.ee/et/konverents2018>
„Hea kool ja hea lasteaed“: <https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed>
„Sotsiaalsed probleemid“: <https://www.eetika.ee/et/sotsiaaleetika/probleemid>
„Kutse-eeetika“: https://www.eetika.ee/et/moraal/kutse_eeetika

Kõigil neil lehekülgedel oli vähemalt 1700 vaatamist, sh unikaalseid külastusi üle 1300. Varieeruvus eelpoolmainitud lehtede populaarsuses on küll erinev: kõige vaadatud lehekülg tõi lehele üle 5031 külastaja, samas kui järgmised tuhandete võrra juba vähem. Selline kasutajate käitumine annab märku, et veebis käiakse tõepoolest konkreetse infovajaduse ja -huvi pärast. Enam külastusi on teemade esilehtedel (nt „Eetika ja moraal“), kuna neilt liigutaksegi edasi meelepäraste teemavaldkonna juurde.

V. TÖÖTAJAD

Praktilise filosoofia professor Margit Sutrop on eetikakeskuse juhataja alates selle loomisest 2001. aastal. Ta on saanud diplomi ajakirjanduse erialal ja magistrikraadi filosoofias Tartu ülikoolis ning doktorikraadi filosoofias Konstanzi ülikoolis. Ta on Academia Europaea liige. Tema peamised uurimisvaldkonnad on moraali- ja poliitikafilosoofia, bioetika, ärieetika, esteetika ja haridusfilosoofia. Margit Sutrop on avaldanud arvukalt nii teaduslikke kui populaarteaduslikke artikleid. Ta on Euroopa Komisjoni teadusdirektoraadi eetika ekspert, Eesti Bioetika Nõukogu, Põhja-Eesti Regionaalhaigla eetikakomitee ja ametnikueetika nõukogu liige. Ta on ka TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaan.

Triin Paaver (1,0) töötab eetikakeskuse koordinaatorina alates 2006. aasta maist. Triinu tööülesannete hulka kuulub eetikakeskuse igapäevaelu korraldamine ja arvepidamine ning professor Sutropi igakülgne assisteerimine, samuti kuulub ta Eetikaveebi toimetusse. Triin lõpetas Tartu Ülikooli semiootika ja kulturoloogia eriala 2006. aastal (4+2). Alates 2016. aastast on ta filosoofia ja semiootika instituudi nõukogu liige ja MTÜ Filosoofiasõprade Selts asutaja ning juhatuse liige. 2017. aastal asus ta õppima Tallinna Tehnikaülikooli personalijuhtimise magistriõppesse.

Kristi Lõuk (0,8) töötab eetikakeskuses 2003. aasta veebruarist. 2006. aasta augustist on Kristi eetikakeskuse projektijuht. Kristi on lõpetanud filosoofia osakonna 2002. aastal (BA) ning magistriõppe (4+2) filosoofias 2010. aastal ning jätkab õpinguid doktorantuuris. Kristi on eetikakeskuse nõukogu liige. Alates jaanuarist 2007 on Kristi TÜ inimuringute eetika komitee liige, alates 2016. aasta septembrist selle asejuhataja.

Mari-Liisa Parder (1,0) töötab eetikakeskuses projektjuhina alates 2010. aasta septembrist. Tema tööülesanded on eetikakeskuse avaliku suhtluse ja sündmuste korraldamine ning eetikaveebi arendamine. Mari-Liisa lööb kaasa nii teaduseetika kui ka haridussuuna projektides. Mari-Liisa lõpetas 2008. aastal Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe filosoofia erialal, omandas 2011. aastal kommunikatsioonijuhtimise magistrikraadi ning jätkab õpinguid samas doktorantuuris.

Katrin Velbaum (0,8) on eetikakeskuses projektjuhina vahelduvalt töötanud juba aastast 2008, muuhulgas koordineerinud riikliku väärtusprogrammi tegevusi. Katrin on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe filosoofia erialal 2010. aastal ning õpib praegu samal erialal edasi doktorantuuris. Õppeaastal 2015/2016 oli Katrin end täiendamas Ilia Riiklikus Ülikoolis Gruusias. Alates 2016. aasta sügisest on tema ülesanded põhiliselt seotud hea teadustava projekti, doktoriaine "Hea teadus: raamnõuded, väärtused ja tegevuspõhimõtted" ning mängu "Eesti rahva sada valikut" väljatöötamisega.

Nelli Jung (0,1) töötab eetikakeskuses projektjuhina alates 2009. aasta jaanuarist. Tema tööülesanded on olnud väärtusarendusalaste projektide koordineerimine ja läbiviimine ning eetikaveebi arendamine, praegu keskendub ta väärtuskasvatuse metoodikatele. Nelli on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe (4+2) filosoofia erialal 2009. aastal.

Helen Hirsnik (0,4) töötab eetikakeskuse Hea Kooli projektijuhina 2014. aasta augustist. Tema tööülesanded on seotud hea kooli mudeli väljatöötamise koordineerimise ja hea kooli projektiga seonduvate ürituste korraldamisega. Helen on lõpetanud Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistriõppe põhikooli mitme aine õpetaja õppekaval. Helen on töötanud sotsiaalpedagoogina ja annab Tartu Ülikoolis sotsiaalpedagoogika loenguid.

Mari-Liis Nummert (1,0) töötab eetikakeskuse väärtuskasvatuse kooli projektijuhina 2015. aasta oktoobrist. Tema tööülesanded on seotud eetikakeskuse koostööprojektide (Eesti Pagulasabi, Tervise Arengu Instituut, Briti Nõukogu) koordineerimise, „Väärtuste ja vastutuse“ ekspertrühma töö läbiviimise, Arvamusfestivali ning väärtusprogrammiga seonduvate avalike ürituste korraldamisega. Mari-Liis on lõpetanud Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja Tallinna Ülikooli õpetajakoolituse ning õpib Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste erialal. Mari-Liis on Noored Kooli osalejana õpetanud ajalugu ja ühiskonnaõpetust ning töötab ühiskonnaõpetuse õpetajana Sillaotsa Koolis.

Nele Punnar (1,0) töötab eetikakeskuse projektijuhina alates 2015. aasta oktoobrist. Tema tööülesanded on seotud hea kooli ja lasteaia mudeli arendamise, konkursside „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ eestvedamise hea kooli projektiga seonduvate koolituste ja seminaride korraldamise, koostööprojekti „Hea haridus heade mõtete linnas“ koordineerimise ning kriitiliste sõprade programmi arendamisega. Nele on lõpetanud Tartu Ülikooli haridusteaduskonna magistriõppe klassiõpetaja erialal ning on varem töötanud põhikooli õpetajana ja õpetaja professionaalse arengu koordinaatorina.

Tiia Kõnnussaar (1,0) töötab eetikakeskuses kolumnist-toimetajana alates aprillist 2015. Tema tööülesanded on eetikateemaliste kolumnide ja artiklite kirjutamine ja toimetamine, avalikkuse teavitamine väärtusarendusprogrammist jt eetikakeskuse tegevustest, raamatute ja teiste eetikakeskuses välja antavate trükiste, uudiskirja ning eetikaveebi toimetamine, eetikakeskuse programmides ja projektides, sh nt haridusvisiooni 2035 visioonipaberi väljatöötamises ning Eesti Rahva Väärtusmängu väljatöötamises ja testimises osalemine. Tiia on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe meedia ja kommunikatsiooni alal 2007. aastal.

Heidy Meriste (1,0) töötab eetikakeskuses referendina alates 2013. aasta jaanuarist. Tema tööülesanded on osalemine eetikakeskuse projektides ning ürituste ettevalmistamisel. 2010/11 täiendas Heidy end Jaapanis Kansai Gaidai ülikoolis, 2012 lõpetas Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe ja 2015. aastal magistriõppe filosoofia erialal ning jätkab hetkel sealsamas doktorantuuris.

Laura Lilles-Heinsar (0,1) töötab eetikakeskuse referendina alates 2006. aasta septembrist. Tema tööülesanded on eetikaveebi toimetamine, bibliograafiate koostamine teadusprojektidele, toimetamine ja korrektuur. Laura on lõpetanud TÜ usuteaduskonna bakalaureuseõppe (4+2) 2004. aastal.

Jaana Eigi (0,25) töötas eetikakeskuses referendina 2013–2016. Jaana on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe filosoofia erialal 2009. aastal ja samas doktorantuuri 2016. aastal. Alates sügisest 2016 on Jaana filosoofia ja semiootika instituudi teadusfilosoofia teadur, kuid jätkab ka tööd eetikakeskuse raamatukogus ning kuulub Horisont 2020 projekti ACCOMPLISSH meeskonda.

Marten Juurik (0,25) töötab eetikakeskuse referendina alates 2013. aasta augustist. Tema tööülesanded on eetikakeskuse väärtuskasvatuse alaste metoodiliste vahendite koostamine ning osalemine erinevates projektides. Marten lõpetas 2012. aastal Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe ja 2014. aastal magistriõppe ajakirjanduse erialal ning jätab õpinguid doktorantuuris.

Õnne Allaje (1,0) töötab eetikakeskuses projektijuhina alates 2017. aasta jaanuarist. Tema tööülesannete hulka kuulub TÜ eetikakeskuse sise- ja väliskommunikatsiooni korraldamine, sealhulgas riikliku väärtusprogrammi tegevuste ja teiste projektide tutvustamine avalikkusele ning nende kavandamises ja korraldamises osalemine. Lisaks on Õnne ülesandeks Eetikaveebi ja eetikakeskuse kodulehe uuendamine ja toimetamine. Õnne lõpetas 2016. aastal Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe kommunikatsioonijuhtimise erialal ning omandas kõrvaleriala majandusteaduses. Aastal 2017 alustas Õnne magistriõpinguid Tartu Ülikooli kommunikatsioonijuhtimise erialal.

Kertu Rajando (0,25) töötab eetikakeskuses referendina alates 2017. aasta novembrist. Tema tööülesannete hulka kuulub TÜ eetikakeskuse ja filosoofia ja semiootika instituudi raamatukogu teavikute kataloogimine, raamatute ja ajakirjade deponeerimine, uudiskirjanduse väljapaneku korraldamine ning muude ülesannete täitmine. Kertu lõpetas 2012. aastal Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe filosoofia erialal, omandades kõrvaleriala psühholoogias. 2016. aastal lõpetas Kertu Tartu Ülikooli magistriõppe filosoofia erialal.

Anna Elise Rohtmets (0,25) töötab TÜ eetikakeskuse raamatukogus 2018. aasta novembrist. Ta on lõpetanud TÜ filosoofia eriala bakalaureuseõppe ja jätkab õpinguid filosoofia magistrantuuris (teadusfilosoofia õppetoolis).